

Universiteit Twente
de ondernemende universiteit

Ingrijpen of niet?

Een experimenteel onderzoek naar de invloed van in-en outgroups op antisociaal en
prosociaal gedrag van mensen

Kelcy Mooijweer

Augustus 2012

Begeleiding dr. J.M. Gutteling en dr. J.H. Kerstholt

Opleiding Psychologie, Master Conflict, Risico en Veiligheid, in opdracht van TNO Human Factors.

VOORWOORD

Voor u ligt de scriptie ‘Ingrijpen of niet? Een experimenteel onderzoek naar de invloed van in-en outgroups op antisociaal en prosociaal gedrag van mensen’. Een onderzoek binnen het brede onderzoeksgebied van de psychologie. Deze scriptie is geschreven in het kader van mijn afstuderen voor de master Conflict, Risico en Veiligheid aan de Universiteit Twente.

Dit onderzoek is verricht in opdracht van TNO Human Factors, onder begeleiding van José Kerstholt. Mijn dank gaat uit naar haar voor haar deskundigheid en begrip. Tevens gaat mijn dank uit naar mijn interne begeleider van de Universiteit Twente, Jan Gutteling, voor zijn professionele kijk op de zaken en zijn positieve benadering. Zonder hun enthousiaste begeleiding en royale beschikbaarheid zou deze scriptie niet in deze vorm tot stand zijn gekomen.

Daarnaast bedank ik ook mijn actrice, Marianne Schouten, voor het veertig keer onwel worden en het veertig keer vertonen van antisociaal gedrag gedurende de vier dagen van het experiment. Tevens wil ik mijn vriend bedanken voor zijn geduld en het oppeppen tijdens moeilijke momenten. Tot slot wil ik mijn vrienden en vriendinnen bedanken voor de bijdrage die ze hebben geleverd aan dit onderzoek, door middel van de niet aflatende steun die zij voor mij zijn geweest gedurende het hele proces.

Enschede, augustus 2012.

Kelcy Mooijweer

Samenvatting

Het doel van deze studie was te onderzoeken wat de invloed van in-en outgroups is op het antisociale en prosociale gedrag van mensen. Nederlanders werden gezien als mensen van de ingroup en Duitsers als mensen van de outgroup. Het gedrag van de tachtig participanten die meededen werd onderzocht door middel van een experiment, gevolgd door het invullen van een vragenlijst. Dit experiment bestond uit twee situaties, waarbij in de ene situatie de actrice antisociaal gedrag vertoonde en in de andere situatie de actrice onwel werd.

In tegenstelling tot de verwachting, werd het stereotype beeld dat over Duitsers bestaat door de participanten als redelijk positief beschouwd, waardoor de manipulatie mogelijk niet goed gelukt is. De participanten voelden zich wel meer verbonden met Nederlanders dan met Duitsers. Uit de resultaten kwam naar voren dat de mate waarin iemand zich persoonlijk verantwoordelijk voelde voor de probleemsituatie, invloed had op de tijdsduur tot ingrijpen van deze persoon. Ingrijpen werd in dit onderzoek beschouwd als het aanspreken op het antisociale gedrag of het te hulp schieten van de actrice gedurende het experiment. Daarnaast bleek dat de mate waarin een participant sympathie voelde voor de actrice geen invloed had op de tijdsduur tot ingrijpen, evenals dat het humeur bij aanvang van het experiment geen invloed had hierop. Daarnaast was uit de literatuur gebleken dat des te positiever iemand stond tegenover het gebruik van het geweld en het nemen van risico's, hoe eerder een persoon in zou grijpen. In dit onderzoek is daar echter geen verband tussen gevonden.

Bij de situatie van antisociaal gedrag waren er in de ingroup vier van de twintig mensen die ingrepen en bij de outgroup twee van de twintig. Bij de situatie van het hulpgedrag waren dit er bij de ingroup zeven en bij de outgroup zes. Door middel van een ANOVA-test is er een significant effect gevonden van de situatie (antisociaal of prosociaal) op het al dan niet ingrijpen van de participanten, evenals dat er een significant effect gevonden kon worden van de situatie (antisociaal of prosociaal) op de tijdsduur tot ingrijpen. Er is geen effect gevonden van groepslidmaatschap (ingroup of outgroup) op het al dan niet ingrijpen van de participanten of op de tijdsduur tot ingrijpen. Daarnaast is er ook geen significant interactie-effect gevonden op het al dan niet ingrijpen van de participanten of op de tijdsduur tot ingrijpen.

Er is wel een significant effect gevonden van de situatie (antisociaal of prosociaal) op de mate waarin een participant zich persoonlijk verantwoordelijk voelde en van situatie (antisociaal of prosociaal) op de mate waarin de actrice sympathiek gevonden werd. Tot slot is er een effect gevonden van groepslidmaatschap (ingroup of outgroup) op de mate waarin de actrice sympathiek gevonden werd.

Abstract

The aim of this study was to investigate what influence ingroups and outgroups may have on antisocial and prosocial behavior of people. In this study, ingroups were seen as Dutch people and outgroups were seen as German people. The sample size was of eighty participants, and they were examined through an experiment that was followed by a questionnaire. This study involved two situations, in the first situation the actress showed antisocial behavior; whilst in the second situation she became unwell.

In contrast with the expectations, the stereotype of German people can be considered as quite positive by these participants, through which the manipulation might not have had the desired influence. However, the participants felt more connected to Dutch people than to German people. Results showed that the more a person felt personally responsible, the faster a person interfered. In this study that meant that when a person interfered he or she addressed the actress on her antisocial behavior or offered help to the actress during the experiment. Furthermore, the results showed that the degree to which a person felt sympathy towards the actress did not influence the outcome of their reaction, nor did their affective state at the beginning of the experiment. Previous studies have showed that the more a person has a positive attitude towards using violence and taking risks, the faster a person proceeds to action. This relation could not be found in this study.

In the situation of antisocial behavior, the ingroup showed that four out of twenty people took action and the outgroup showed two out of twenty people which took action. In the situation of helping behavior, seven people took action in the ingroup and six people took action in the outgroup. An ANOVA computation showed that there is a significant effect regarding the situation (antisocial or prosocial) on the amount of participants who interfered, the results also showed a significant effect regarding the situation (antisocial or prosocial) on the time till interference. A significant effect concerning group membership (ingroup or outgroup) on the amount of participants who interfered or on the time until interference occurred was not found. In addition, no significant interaction-effect was found on the amounts of participants who interfered or the time until the interference occurred.

A significant effect was observed with regards to the situation (antisocial or prosocial) on the extent to which a participant felt him/herself personally responsible. Furthermore, there is a significant effect regarding the situation (antisocial or prosocial) on the extent to which the actress was found sympathetic. Furthermore, another effect was observed of group membership (ingroup or outgroup) on the extent to which the actress was found sympathetic.

Inhoudsopgave

Voorwoord.....	2
Samenvatting.....	3
Abstract.....	4
Inhoudsopgave.....	5
1. Inleiding en theoretisch kader	7
§ 1.1. Aanleiding en doel van het onderzoek.....	7
§ 1.2. Theoretisch kader.....	7
§ 1.2.1. Ingroups en outgroup.....	7
§ 1.2.1.1. Stereotypering bij in- en outgroups.....	8
§ 1.2.1.2. Etnisch groepslidmaatschap.....	10
§ 1.2.2. Prosociaal gedrag.....	10
§ 1.2.3. Antisociaal gedrag.....	11
§ 1.2.2.1. Maatschappelijke factoren voor al dan niet ingrijpen.....	12
§ 1.2.2.2. Persoonlijke factoren voor al dan niet ingrijpen.....	13
2. Methode.....	14
§ 2.1. Participanten.....	14
§ 2.2. Experiment.....	15
§ 2.3. Data-analyse.....	18
3. Resultaten.....	19
§ 3.1. Effect van situatie en groepslidmaatschap.....	19
§ 3.2. Gevoel van verbondenheid.....	20
§ 3.3. Persoonlijk verantwoordelijk	21
§ 3.4. Sympathie.....	22
§ 3.5. Humeur.....	22
§ 3.6. Geweld & risico's.....	22
4. Conclusie & Discussie.....	22
§ 4.1. Effect van situatie en groepslidmaatschap.....	22
§ 4.1.1. Context.....	24
§ 4.2. Gevoel van verbondenheid.....	25
§ 4.3. Persoonlijk verantwoordelijk	26
§ 4.4. Sympathie.....	26
§ 4.5. Humeur.....	26
§ 4.6. Geweld & risico's.....	27

§ 4.7. Aanbevelingen vervolgonderzoek & beperkingen onderzoek.....	27
Referenties.....	31
Appendix A.....	35
Appendix B.....	36
Appendix C.....	37
Appendix D.....	47

1. Inleiding en theoretisch kader

In dit onderdeel is de aanleiding van het onderzoek beschreven. Er is ingegaan op in- en outgroups, prosociaal gedrag en antisociaal gedrag.

§ 1.1. Aanleiding en doel van het onderzoek

Het gedrag van mensen bij probleemsituaties die zich op straat afspelen is een populair onderwerp voor gesprekken op feesten en partijen. Ingrijpen is levensgevaarlijk, zo is de teneur: je krijgt ofwel zelf een mes tussen je ribben, je krijgt te maken met intimidatie achteraf, ofwel je gaat zelf de gevangenis in omdat je geweld hebt gepleegd. Van Dijk & Steinmetz (1980) veronderstellen dat het ontbreken van ingrijpende omstanders in een grootschalige, onpersoonlijke en stedelijk omgeving het plegen van vrijwel allerlei soorten delicten gemakkelijker heeft gemaakt. Door het ontbreken van sociale controle, dat willen zeggen door ingrijpende omstanders, loopt men meer kans slachtoffer te worden van delicten.

De indeling van individuen als behorend tot de eigen groep (in-group) of juist niet (out-group) is universeel en allesoverheersend in het sociale verkeer (Thienpont en Cliquet, 1999). Maar worden mensen juist eerder aangesproken op hun antisociale gedrag, wanneer zij tot de ingroup behoren of juist wanneer zij tot de outgroup behoren? En hoe zit dat met mensen die onwel worden; worden zij eerder geholpen of juist niet als zij tot een bepaalde groep behoren?

Dit onderzoek zal leiden tot antwoorden op deze vragen. Daarbij zullen Nederlanders beschouwd worden als mensen van de ingroup, Duitsers als mensen van de outgroup en zullen de volgende vraagstellingen behandeld worden:

1. Wat is de invloed van in-en outgroups bij het ingrijpen van mensen op antisociaal gedrag?
2. Wat is de invloed van in-en outgroups op het prosociale gedrag van mensen?

§ 1.2. Theoretisch kader

§ 1.2.1. Ingroup & outgroup

Bij het beoordelen van mensen speelt sociale categorisatie een belangrijke rol. Sociale categorisatie is het cognitieve proces waarbij individuen geassocieerd worden als deel uitmakend van groepen of categorieën (Tajfel en Turner, 1986). Individuen die tot een bepaalde groep behoren, lijken in bepaalde

opzichten op andere leden van diezelfde groep, maar verschillen van leden van andere groepen. Door de categorisering van individuen in een bepaalde groep wordt een ingewikkelde wereld overzichtelijker. Deze categorisatie kan gebaseerd zijn op het gezin, familie, buurt, vereniging, nationaliteit, etc. De gevolgen zijn groot: leden van groepen zien zichzelf als meer gelijk aan elkaar dan aan leden van de outgroup; leden van de outgroup worden gezien als sterk op elkaar gelijkend (wat resulteert in stereotypen); en leden van de ingroup beoordelen elkaar positiever dan dat ze leden van de outgroup beoordelen. Uiteindelijk kunnen allerlei vormen van discriminatie en bias ontwikkeld worden, niet omdat outgroups gehaat worden, maar omdat positieve emoties zoals bewondering, sympathie en vertrouwen gereserveerd zijn voor mensen van de ingroup. Deze neiging om individuen te categoriseren in leden van de ingroup dan wel outgroup, met alle gevolgen van dien, heeft vermoedelijk een lange evolutionaire voorgeschiedenis (Thienpont en Cliquet, 1999).

Uit onderzoek van Levine et al (2005) is gebleken dat één van de gevolgen van het categoriseren van mensen in in-en outgroups is, dat mensen eerder geneigd zijn mensen te helpen die bij de ingroup horen dan mensen die bij de outgroup horen. Outgroup-leden worden geholpen wanneer er een direct voordeel gehaald kan worden, waardoor de ingroup verbeterd kan worden (Hopkins et al. 2007).

Op basis van bovenstaande literatuur is de eerste hypothese tot stand gekomen:

- 1. Mensen van de ingroup zullen sneller geholpen worden bij een probleemsituatie, dan mensen van de outgroup.*

§ 1.2.1.1. Stereotypering bij in-en outgroups

De term ‘stereotype’ werd in 1922 ingevoerd door Walter Lippman en betekend letterlijk ‘vast beeld’. Bodenhausen et al. (2004) omschreven stereotypen als processen waarmee individuen door andere mensen beoordeeld worden. Er wordt op een individu gereageerd op de manier waarop gedacht wordt dat deze bij een sociale categorie of groep, zoals geslacht, etniciteit of leeftijd, hoort. Hierbij hebben we de neiging de betreffende persoon als lid van de groep te behandelen alsof hij of zij identiek is aan elk ander individu binnen deze groep. Het individu wordt hierbij niet als individu met eigen emoties en gedachten gezien, maar slechts als deel van de groep. Stereotypen zijn de overtuigingen die we hebben over de kenmerken, de eigenschappen en het gedrag van leden van een specifieke groep (Hilton & von Hippel, 1996). Deze overtuigingen kunnen automatisch geactiveerd worden door onder andere opvallende kenmerken van een individu, het gebruik van groepslabels of slechts de aanwezigheid van de betreffende persoon.

Een mening vormen op basis van een specifieke groep of categorie waartoe het individu behoort, wordt stereotyperen genoemd. Aan de basis van stereotypering ligt het menselijk verlangen om te categoriseren (versimpelen) en hierdoor de wereld om ons heen te begrijpen (Hall, 2005). Wanneer het gevormde oordeel leidt tot het hebben van een kwaadaardige of negatieve houding tegenover het betreffende individu, wordt het echter een ‘vooroordeel’ genoemd. Deze negatieve mening over het individu heeft dan niets met het individu als mens te maken, maar slechts met het feit dat hij of zij tot een bepaalde outgroup groep behoort. Wanneer men op basis van deze mening gaat handelen, is er sprake van ‘discriminatie’. Het gaat hierbij niet alleen om het hebben van een beeld over een persoon of een houding tegenover diegene, maar om een daadwerkelijk uitgevoerde handeling of actie die de persoon benadeelt, wederom slechts op basis van het tot een specifieke groep behoren van de betreffende persoon. Stereotypen kunnen dus een sterke invloed hebben op de uiteindelijke beslissing die genomen moet worden.

Mensen die zichzelf als superieur zien, schrijven zichzelf mooie eigenschappen toe die deze superioriteit rechtvaardigen, en schrijven daarnaast ‘outsiders’ negatieve eigenschappen toe, om het contrast met de eigen superieure groep te vergroten. Het vergroten van deze eigenwaarden en de negatieve houding ten opzichte van de andere groep wordt ook wel ethocentrisme genoemd (Elias and Scotson, 1994). Stereotypering, maar vooral vooroordelen over de ‘outgroup’ spelen hierbij een rol. Er is sprake van selectieve perceptie van overwegend negatieve karakteristieken van de outgroup (Billiet et al., 1992). De ‘outgroup’ wordt dus geassocieerd met vooroordelen, die gedefinieerd worden door Hall (2005) als:

... a rigid attitude that is (1) based on group membership and (2) predisposes an individual to feel, think, or act in a negative way toward another person or group of persons.

Een individu wat zich identificeert met de ‘ingroup’ heeft de voordelen van acceptatie, sociaal support, alsook systemen van normen en waarden, regels en geloofsovertuigingen die behoren tot die bepaalde groep. Deze ‘social bond’ geeft het leven ook betekenis door het verhogen van je zelfvertrouwen (Stephan et al., 2009). Wat opvallend is, is dat er vaak veel meer negatieve dan positieve karakteristieken worden gegeven aan stereotypen. Negatieve stereotypen worden vaak veroorzaakt doordat mensen anders of onbekend zijn en het dan ‘gemakkelijker’ is om deze individuen te begrijpen in negatieve termen. Ook kunnen stereotypen worden gebruikt, naast categorisatie om de wereld beter te begrijpen, om een eigen groep of identiteit te creëren ten koste van anderen. Deze destructieve manier van stereotypering leidt weer tot de vooroordelen en ethocentrisme (Hall, 2005).

§ 1.2.1.2. Etnisch groepslidmaatschap

Groepen worden gevormd op basis van verschillende gemeenschappelijke waarden. De cognitieve definitie van etnisch groepslidmaatschap is volgens Turner (1981) het bestaan van individuen die zich identificeren als behorende tot dezelfde etnische categorie. Dit lidmaatschap kan gebaseerd zijn op een gezamenlijke afstamming, of een set unieke tradities. Het belangrijkste doel is de creatie en het behoud van onderscheidende ingroupgrenzen. We delen de sociale wereld in en we nemen onszelf waar als leden van verscheidene groepen. De kennis van onszelf als groepsleden definieert onze sociale identiteit, die kan positief of negatief zijn, afhankelijk van hoe de ingroup zich kan vergelijken met relevante outgroups.

Taal speelt een rol als een groep zijn eigen taal gebruikt als vergelijkingsmiddel en speelt vaak een cruciale psychologische rol in interetnisch gedrag. Een zekere stijl van spreken kan een vereist attribuut zijn voor het uiten van lidmaatschap van een particuliere etnische groep (Ball, Giles & Hewstone 1984).

Sommige biologen, antropologen en evolutionaire psychologen geloven dat het verschil tussen ingroups en outgroups een evolutionair mechanisme is, vanwege zijn verhoogde overlevingskansen.

Op basis van voorgaande literatuur is de volgende hypothese tot stand gekomen:

2. Hoe meer verbonden een persoon zich met de ingroup voelt, des te minder deze zich met de outgroup verbonden zal voelen.

§ 1.2.2. Prosociaal gedrag

Groepsnormen zijn impliciete regels in een groep. Met sociaal gedrag wordt gedrag bedoeld dat voldoet aan deze groepsnormen; het gedrag dat door anderen in de samenleving wordt vertoond en is goedgekeurd (Kallgren, Reno & Cialdini, 2000).

Prosociaal gedrag omvat gedragingen die bedoeld zijn om anderen voordeel te geven. Hierbij valt te denken aan helpen, troosten, delen, samenwerken, iemand op zijn gemak stellen, verdedigen en ongerustheid uiten (Fiske, 2004). In dit onderzoek wordt de nadruk gelegd op de aspecten van 'helpen' die hierbij een rol spelen en zal sociaal omschreven worden als een helpende actie die een ander voordeel oplevert, zonder dat het de helpende direct voordeel oplevert.

In de literatuur hangt een altruïstische persoonlijkheid samen met het vertonen van pro sociaal gedrag door ingrijpende omstanders. Altruïsme is gedrag dat gemotiveerd is door de niet-egoïstische bekommernis om het welzijn van anderen. Andere in de literatuur genoemde kenmerken zijn empathie, overtuiging dat een individu de kans op een goede afloop kan vergroten en negatieve effecten kan minimaliseren en een gering egocentrisme (Baron en Byrne, 2000).

Daarnaast is uit een experiment met in scène gezette fietsendiefstallen gebleken dat paren eerder interveniëren dan mannen en vrouwen alleen, en mannen eerder ingrijpen dan vrouwen (Roell, Van Dijk & Steinmetz, 1982). Bij in scène gezette winkeldiefstallen werden door verschillende onderzoekers echter nogal tegenstrijdige resultaten verkregen wat betreft het verband tussen de sekse van de omstanders en het ingrijpen bij de diefstal. Latané en Darley (1970) vonden geen verschil in sekse, terwijl Bickmann en Green (1979) vonden dat vrouwen vaker dan mannen de diefstal rapporteerden.

Een van de bekendste onderzoeken naar het ingrijpen van omstanders bij probleemsituaties is dat van Latané en Darley (1968, 1970). Of omstanders al dan niet ingrijpen bij probleemsituaties is afhankelijk van een cognitief proces, waarin een in eerste instantie niet betrokken omstander een reeks van keuzen dient te maken. Voor het ingrijpen van omstanders is van belang dat hij of zij:

- de probleemsituatie ziet/opmerkt of niet; en
- de probleemsituatie als een noodgeval beoordeelt of niet; en
- zich persoonlijk verantwoordelijk voelt of niet; en
- in staat is om mogelijke wijzen van ingrijpen te bedenken of niet; en
- voldoende vaardigheden bezit om in te grijpen of niet.

Volgens de onderzoekers kan er alleen sprake zijn van ingrijpen als alle stappen zijn doorlopen.

Op basis van de literatuur is onderstaande hypothese tot stand gekomen:

3. *Wanneer een persoon zich persoonlijk verantwoordelijk voelt voor de probleemsituatie, zal deze eerder ingrijpen.*

§ 1.2.3. Antisociaal gedrag

In tegenstelling tot pro sociaal gedrag, dat omschreven kan worden als gedrag dat door de maatschappij goedgekeurd is (Kallgren, Reno & Cialdini, 2000), is antisociaal gedrag en de daarmee samenhangende criminaliteit een maatschappelijk probleem. De Nederlandse samenleving is de afgelopen decennia niet alleen in omvang en samenstelling veranderd, ook sociale omgangsvormen

lijken aan verandering onderhevig. Een veelgehoorde klacht is dat de toenemende individualisatie ertoe heeft geleid dat het eigenbelang boven het algemeen belang wordt geplaatst waardoor mensen minder rekening met elkaar houden dan voorheen (TNS NIPO & Stichting Leger des Heils, 2002). De Stichting Ideële Reclame (SIRE) wil deze ontwikkeling tegengaan en bijdragen aan een vitale en betrokken samenleving door grote multimediale campagnes te voeren.

In de campagne 'Onbewust Asociaal', die afkomstig is van deze stichting, worden mensen er bijvoorbeeld bewust van gemaakt dat 'iedereen in Nederland zich wel eens onbewust asociaal gedraagt, zonder het zelf door te hebben' (SIRE, 2010). SIRE lijkt met zijn campagnes te veronderstellen dat mensen van nature op zichzelf zijn gericht, maar psychologisch onderzoek laat zien dat de meeste mensen juist geneigd zijn om zich prosociaal te gedragen (De Cremer, 2000; Eeks & Garling, 2006).

Onderzoek van Loeber (1982) heeft uitgewezen dat de oorsprong van antisociaal gedrag onder volwassenen vaak in de jeugd of nog daarvoor ligt. Jongeren vertonen verschillende typen antisociaal gedrag (zie Loeber et al., 1997). Sommigen zijn erg agressief, terwijl anderen meer stiekem (regelovertrekend) antisociaal gedrag vertonen.

Naar antisociaal gedrag is vanuit verschillende disciplines onderzoek gedaan. Dit is de reden waarom er een verscheidenheid aan definities is te vinden in de literatuur. Nader beschouwd zijn dit afgeleiden of equivalenten van twee ten grondslag liggende definities (Orobio de Castro, 2000). De eerste heeft betrekking op gedrag dat bedoeld is iemand schade of pijn toe te brengen en heeft dus vooral betrekking op agressief gedrag. De tweede definitie, die een meer normatief karakter heeft, luidt als volgt: antisociaal gedrag is gedrag dat op een cultureel bepaalde wijze zo storend of gevaarlijk wordt gevonden, dat hiervoor normen zijn ontstaan waarover sociale consensus bestaat.

Het is in veel gevallen wenselijk dat burgers de moed hebben in te grijpen als zij mensen zien die antisociaal gedrag vertonen of als zij zien dat een medeburger gevaar loopt. Er zal een onderscheid gemaakt worden tussen invloed van maatschappelijke factoren en invloed van persoonlijke factoren.

§ 1.2.3.1. Maatschappelijke factoren voor al dan niet ingrijpen

De binnen een samenleving geldende normen en waarden spelen een rol bij het al dan niet ingrijpen door mensen bij probleemsituaties. In samenlevingen waarin prosociaal en altruïstisch gedrag als een belangrijke waarde wordt gezien zijn mensen eerder geneigd in te grijpen dan in samenlevingen waar individualisme als belangrijke waarde wordt gezien.

Schwartz (1970), die zijn conclusies deels baseert op artikelen van de eerder genoemde Latané en Darley, stelt dat normen en waarden van invloed zijn op of omstanders de afhankelijkheid van de hulpbehoevende persoon (het slachtoffer) herkennen en mogelijkheden zien om aan het welzijn van deze persoon bij te dragen. Ook bepalen normen en waarden of een omstander een bepaald niveau van persoonlijke verantwoordelijkheid voor de situatie op zich neemt. De omstanders moeten dan wel de ten grondslag liggende normen en waarden kennen.

Bierhoff (1996) gaat eveneens in op de rol van het sociale systeem en wijst ook op het belang van normen en waarden. Dit houdt in dat verwacht wordt dat individuen met inachtnaam van de binnen een sociaal systeem bestaande normen handelen. Hij noemt in relatie tot het ingrijpen door omstanders een drietal normen. Ten eerste zogenoemde *'fairness norms'*, dit betreft het geloof in een rechtvaardige wereld. Ten tweede de *'norms of self-sufficiency'*. Slachtoffers zijn in de eerste plaats zelf verantwoordelijk om goed op te letten en uit te kijken. Als ze zelf niet hebben uitgekeken of voorzichtig zijn geweest is het goed mogelijk dat omstanders niet te hulp schieten. Ten derde noemt hij *'sociale verantwoordelijkheid'*. In veel maatschappijen wordt prosociaal gedrag aangemoedigd door bijvoorbeeld religie. Hierbij worden mensen geacht anderen te helpen die hulpbehoevend zijn.

§ 1.2.3.2. Persoonlijke factoren voor al dan niet ingrijpen

Naast maatschappelijke factoren zijn ook persoonlijke factoren van invloed op al dan niet ingrijpen. Het gaat daarbij niet alleen om fysieke aspecten en competenties, zoals het lichamenlijk in staat zijn om iemand te helpen die onwel is geworden, maar ook om psychische factoren en persoonlijkheidskenmerken.

Onderzoek (zie onder andere Piliavin, Rodin en Piliavin, 1969) wijst uit dat ook de emotionele staat van mensen een rol speelt, waarbij emoties van mensen bepalend zijn voor het al dan niet ingrijpen. Het waarnemen van een probleemsituatie roept emoties op die verschillend worden geïnterpreteerd. Het gaat om angst, afkeer, sympathie, medelijden of meestal een combinatie van deze emoties. Dit bepaalt uiteindelijk of iemand ingrijpt of niet.

Zo wordt sneller ingegrepen naarmate de empathie voor het slachtoffer groter is en de situatie langer aanhoudt zonder ingrijpen van anderen. Door hulp te bieden, weg te lopen of te ontkennen dat het slachtoffer hulp 'verdient' kan de onprettige emotionele staat waarin een persoon verkeert, omgezet worden in een minder onprettige.

Andere psychische factoren volgens de Stichting Maatschappij, Veiligheid en Politie die ingrijpen stimuleren, zijn sympathie voor het slachtoffer, woede ten aanzien van de dader, goed

humeur en eigen slachtofferervaring. Zo wordt sneller ingegrepen naarmate de sympathie voor het slachtoffer groter is (SMVP, 2009). Op basis hiervan is de vierde hypothese tot stand gekomen:

4. Hoe meer sympathie een persoon voor iemand voelt; hoe eerder deze persoon zal ingrijpen bij de probleemsituatie.

Er bestaat een positieve relatie tussen een goed humeur en de mate van hulpvaardigheid (Piliavin, Rodin en Piliavin, 1969). Een goed humeur wakkert positieve gedachtes aan, waardoor positief gerelateerde activiteiten als pro sociaal gedrag eerder getoond worden. Een ander aspect is dat door een goed humeur een omgeving als veilig wordt gedefinieerd en ervaren, terwijl bij een slecht humeur het tegenovergestelde gebeurt. Altruïstische gedragingen worden onderdrukt door signalen van gevaar en de relatieve afwezigheid van gevaar is bevorderlijk voor een goed humeur, dat altruïsme aanmoedigt. Hierbij blijkt de invloed van een goed humeur intensiever en meer consequent te zijn dan bij een slecht humeur. Deze resultaten worden overigens niet door een aantal onderzoeken bevestigd. Zo blijkt bijvoorbeeld dat mensen hoewel zij zich slecht voelen toch helpen als zij ervan uitgaan dat de hulpbehoevende in nog een slechtere situatie verkeert dan zichzelf. Hieruit volgt:

5. Hoe beter het humeur van een persoon is bij aanvang van de probleemsituatie, hoe sneller deze persoon pro sociaal gedrag zal vertonen.

Naast emoties spelen ook persoonlijkheidskenmerken een rol. Mensen die ingrijpen, blijken overwegend personen die geneigd zijn risico's te nemen en die zelf niet afwijzend staan tegenover gebruik van geweld (Geis, Huston en Wright 1976).

6. Iemand die positief tegenover het gebruik van geweld staat en snel geneigd is risico's te nemen, zal eerder ingrijpen dan iemand die hier negatief tegenover staat.

2. Methode

§ 2.1. Participanten

Aan het onderzoek deden 80 participanten mee. Van deze 80 personen zijn er 35 geworven via een roeivereniging en 18 via een kitesurfvereniging. De overige participanten zijn geworven via online oproepen en face-to-face uitnodigingen. De eis aan deze participanten was dat zij Nederlands als moedertaal hebben. Deze 80 participanten werden uitgenodigd om deel te nemen aan een fictief onderzoek naar het verschil tussen Nederlanders en Duitsers qua logisch redeneren is.

Van de 80 participanten was 46,3% mannelijk en 53,9% vrouwelijk. Daarnaast varieerde het opleidingsniveau van 'geen opleiding' (1,3%) tot 'wetenschappelijk onderwijs' (78,8%), met als tweede grootste groep 'HBO' (16,3%). Van de participanten was 90% ongehuwd en niet samenwonend en 10% ongehuwd en wel samenwonend. De huidige situatie kon bij de grootste groep het beste omschreven worden als studierend (95%), gevolgd door 3,8% fulltime werkend en 1,3% parttime werkend.

Aangezien uit de literatuur naar voren is gekomen dat de sekse van de participant wellicht invloed heeft op het ingrijpen bij de probleemsituaties, zijn hiertoe een aantal berekeningen uitgevoerd. Vanwege de relatief kleine N is in dit experiment gekozen voor een betrouwbaarheidspercentage van 90%. Er is een bijna significant effect gevonden van sekse op het al dan niet ingrijpen bij de probleemsituatie ($F = 2.16$; $df = 1, 78$; $p = 0.15$). Van de 37 mannen die meededen in dit experiment greep 16,22% in, terwijl van de 43 vrouwen die meededen 30,23% ingreep. Het percentage vrouwen dat ingreep is in dit dus onderzoek hoger dan het percentage mannen dat ingreep, er is echter geen significant effect gevonden van sekse op de tijdsduur tot ingrijpen ($F = 0.42$; $df = 1, 78$; $p = .52$). Concluderend houdt dat in dat sekse enigszins effect heeft gehad op het al dan niet ingrijpen van een participant, waarbij vrouwen vaker ingrepen dan mannen, maar dat sekse geen effect heeft gehad op hoe snel een participant ingreep.

§ 2.2. Experiment

In het 2 x 2 design (groepslidmaatschap: ingroup versus outgroup X situatie: antisociaal gedrag versus sociaal gedrag) is gebruik gemaakt van een tweetalige actrice (zowel Duits als Nederlands) om factoren als stemtaal en uiterlijke kenmerken zo veel mogelijk constant te houden. Stemtaal omvat volume, toonhoogte, articulatie, stemkwaliteit (schorheid, helderheid, keelklanken, volheid), spreeknelheid, ritme (vloeiend of stotterend) en de variaties in al deze aspecten. Andere elementen zijn: zuchten, keel schrapen, snuiven, lachen, giechelen, huilen, geeuwen, aarzelingen, pauzes en beklemtoningen.

Uit eerdere studies is gebleken dat Nederlanders over het algemeen geen positief beeld van Duitsers hebben, wat mogelijk een sterk onderscheid tussen ingroup en outgroup kan creëren. De eerste empirische studie naar de attitudes ten aanzien van de EU-lidstaten van het Instituut Clingendael en de Rijksuniversiteit Leiden onder leiding van Aspeslagh et al. dateert van 1993. Een meerderheid van de ruim achttienhonderd jongeren had een negatieve attitude tegenover Duitsland. Bijna de helft zag Duitsland als oorlogszuchtig en als een land dat de wereld wil overheersen. De meerderheid van de participanten vond Duitsers overheersend en arrogant. Een aanzienlijk effect op de attitude hadden de

opvatting over Duitsland (clichés en stereotypen) en het wel of niet direct contact hebben met Duitsland.

In een tweede studie van Dekker & Olde Dubbelink in 1995 werden opnieuw ruim duizend schoolgaande jongeren geënquêteerd. Vergeleken met het eerste onderzoek was de attitude jegens Duitsland in 1995 aanzienlijk minder negatief, evenals de clichés en stereotypen. Duitsland was echter ook bij dit onderzoek de EU-lidstaat met het hoogste percentage negatieve attitudes.

De onderzoekers gaven voor deze continuïteit de verklaring dat de emoties die aan het negatieve Duitslandbeeld ten grondslag liggen, vaak een lang leven beschoren zijn. Het is mogelijk dat de participanten beïnvloed zijn door de herdenkingen van de Tweede Wereldoorlog, de (nog altijd) wat negatieve berichtgeving in de media ten opzichte van Duitsland, het onderwijs (dat bovenal werd bepaald door het nationaalsocialisme en de Tweede Wereldoorlog), de dingen die thuis verteld worden over Duitsland en de eigen ervaringen.

Een derde studie werd in 1997 opgezet door Dekker, Aspeslagh en Winkel, waarbij de leeftijd van de participanten varieerde tussen de 14 en 19 jaar. Nederland werd net als in 1993 en 1995 het meest sympathiek gevonden. Duitsland is evenals in 1993 en 1995 ook bij dit derde onderzoek de EU-lidstaat met het hoogste percentage negatieve attitudes. De stereotypen van Duitsers zijn in 1997 zo goed als dezelfde als in 1995. Opnieuw scoorden Duitsers het hoogst op de variabelen overheersendheid en arrogantie en het laagst op gezelligheid, vriendelijkheid, en gemakkelijk in de omgang zijn.

Over het geheel genomen zijn de attitudes, beelden, en emoties ten aanzien van Duitsland weinig veranderd. De verbetering die in 1995 is gesignaleerd ten opzichte van 1993 heeft zich niet doorgezet.

Om te checken of dit negatieve beeld met betrekking tot Duitsers ook bij de participantengroep heerst, zijn hierover vragen opgenomen in de vragenlijst. Hierbij diende aangegeven te worden in welke mate de participant het eens was met de aangegeven opties op een vijfpunt- Likertschaal, variërend van helemaal mee eens tot helemaal mee oneens. Er zijn procenten berekend voor de variabelen overheersend, arrogant, humorloos, overgedisciplineerd, oorlogszuchtig, vredelievend, gezellig, vriendelijk, gemakkelijk in de omgang en behulpzaam. Deze procenten staan genoteerd in Appendix A, Tabel 3. Hieruit kan geconcludeerd worden dat het stereotype beeld dat Nederlanders van Duitsers hadden in dit onderzoek overwegend als positief bestempeld worden, waardoor de manipulatie mogelijk niet volgens eerdere verwachting verloopt.

Situatie bij antisociaal gedrag van de actrice

Bij aankomst werd de participant gevraagd een test uit te voeren over logisch redeneren, in een kamertje van ongeveer twee bij tweeëneenhalve meter. De experimentator legde uit dat er een Duits

dan wel Nederlands meisje nog even bezig was met de test, maar dat de participant wel alvast in dezelfde kamer mocht beginnen. Op het moment dat de participant de wachtkamer in werd geleid door de experimentator, maakte de actrice een opmerking naar de experimentator over de moeilijkheid van de test ‘Boahh der Test is ja schwierig’. Op deze manier werd het de participant (on)bewust duidelijk gemaakt dat de acteur een andere moedertaal had en dus tot de ‘out-groep’ behoorde. Het doel van het maken van de test was, dat de participant zich diende te concentreren en zich dus eerder zou storen aan afleidende factoren. De participant installeerde zich, terwijl de actrice luidruchtig kauwgom kauwde. Na 30 seconden werd de actrice gebeld, waarop deze opnam en op een luide toon zei: ‘Hey, ich kan gerade nicht richtig alles erzahlen, ich texte es dir schon, okee? Tschuß!’ Waarna de actrice begon te appen met het toetsgeluid op een harde toon aan en dit bleef volhouden tot het experiment stopte. De actrice plantte intussen ook de voeten op een stoel en bewoog heen en weer in haar stoel, die kraakgeluiden maakte. De actrice reageerde niet op de participant en zocht geen contact. Het experiment stopte na vijf minuten of nadat de participant de actrice aansprak op haar gedrag. Hetzelfde werd gedaan worden voor de Nederlandse variant, waarbij het de participant (on)bewust duidelijk werd gemaakt dat de actrice wel dezelfde moedertaal sprak als deze een opmerking in het Nederlands plaatste en dus tot de ‘in-groep’ behoorde (‘Pff, wat een moeilijke test/ Hey, ik kan nu niet bellen, ik app je het verhaal wel even, oké? Daag!’). Een camera heeft het gedrag van de participant tijdens het experiment vastgelegd.

Vanaf het moment dat de participant zich installeerde tot het moment dat de actrice aangesproken werd op haar antisociale gedrag was bepalend en werd gemeten met behulp van een stopwatch.

Situatie bij onwel worden van de actrice

Bij aankomst werd de participant gevraagd een test uit te voeren over logisch redeneren, in een kamertje van ongeveer twee bij tweeëneenhalve meter. De experimentator legde uit dat er een Nederlands dan wel Duits meisje nog even bezig was met de test, maar dat de participant wel alvast in dezelfde kamer mocht beginnen. Op het moment dat de participant de wachtkamer in werd geleid door de experimentator, groette de actrice de participant en zei: ‘Guten Tag’. Op deze manier werd het de participant (on)bewust duidelijk gemaakt dat de actrice een andere moedertaal had en dus tot de ‘out-groep’ behoorde. Na enige tijd werd de actrice onwel, door het hoofd te ondersteunen met haar arm, vervolgens zwaarder te ademen, achterover te leunen in de stoel terwijl ze haar nek ondersteunde en haar ogen dicht deed, waarna ze haar hoofd op tafel legde met haar handen om haar hoofd gevouwen en dit even vol hield, om vervolgens het ritueel te herhalen. De actrice reageerde niet op de participant en zocht geen contact. Het experiment stopte na vijf minuten of nadat de participant de actrice hulp aanbood. Hetzelfde werd gedaan met de Nederlandse variant, waarbij het de participant (on)bewust duidelijk werd gemaakt dat de acteur wel dezelfde moedertaal sprak als deze in het Nederlands groette

(‘Goedendag’) en dus tot de ‘in-groep’ behoorde. Een camera heeft het gedrag van de participant tijdens het experiment vastgelegd.

Het moment dat de actrice begon met haar hoofd te ondersteunen tot het moment dat de participant de actrice aansprak om te helpen was bepalend en werd gemeten met behulp van een stopwatch.

Nadat het experiment eindigde, vond een korte debriefing plaats, door aan de participant uit te leggen dat het niet om de test ging, maar om het gedrag van de participant. Hierna vond het invullen van de vragenlijst plaats.

§ 2.3. Data-analyse

Allereerst is met SPSS berekend welke scores normaal verdeeld zijn en welke niet. Hieruit kan geconcludeerd worden dat alle scores van de vragenlijst normaal verdeeld zijn.

Bij de eerste hypothese is onderzocht of mensen van de ingroup eerder geholpen werden dan mensen van de outgroup. Hier is met een ANOVA-test berekend of er significant verschillende gemiddeldes tussen de ingroup en outgroup met betrekking tot de tijdsduur tot ingrijpen was.

Bij de tweede hypothese was de relatie tussen de verbondenheid van de participant met zowel de ingroup, als met de outgroup onderzocht. De correlatie tussen de vragen ‘*In welke mate voelt u zich verbonden met Nederlanders?*’ en ‘*In welke mate voelt u zich verbonden met Duitsers?*’ is berekend. Daarnaast zijn de gemiddeldes en standaarddeviaties van de gehele groep voor deze vragen berekend, om te achterhalen in welke mate de participanten zich gemiddeld verbonden voelden met de in-en outgroup.

Vervolgens is bij de derde hypothese onderzocht of de mate van persoonlijke verantwoordelijkheid invloed had op hoe snel een participant ingreep. De resultaten van de vraag ‘*In welke mate voelde u zich persoonlijk verantwoordelijk voor de probleemsituatie?*’ zijn in een regressieanalyse als onafhankelijke variabele gekoppeld aan de afhankelijke variabele tijdsduur tot ingrijpen. Daarnaast zijn er voor de variabele ‘persoonlijk verantwoordelijk’ een gemiddelde en standaarddeviatie berekend, om een algemeen beeld te krijgen van de mate waarin de participanten zich persoonlijk verantwoordelijk voelden.

Om de vierde hypothese te toetsen is het verband tussen sympathie voor de actrice en de tijdsduur tot ingrijpen door de participanten gemeten. Om deze hypothese te toetsen is een vergelijkbare

regressieanalyse als bij de derde hypothese uitgevoerd, waarbij de mate waarin de actrice sympathiek gevonden werd (*'In welke mate vond u de actrice sympathiek?'*) echter centraal stond. Ook hier is van de totale participantengroep een gemiddelde en standaarddeviatie berekend.

Aansluitend is bij de vijfde hypothese onderzocht in welk humeur de participant was bij aanvang van het experiment. Allereerst zijn hier de gemiddeldes en standaardafwijkingen van de betreffende variabelen berekend. Vervolgens zijn de variabelen met betrekking tot een negatief humeur omgeschaald (negatief, vermoeid, verdrietig, zenuwachtig, bang, somber, onzeker, geïrriteerd, afgeleid, down, ongemakkelijk en slecht) en bij de variabelen met betrekking tot een positief humeur (geconcentreerd, vrolijk, nieuwsgierig, tevreden, relaxed, opgewekt, actief, geïnteresseerd, positief, gemotiveerd, goed, ontspannen en zelfverzekerd) opgeteld, om een variabele te krijgen die gebruikt kon worden als humeur in het algemeen. Deze variabele is gebruikt in de regressieanalyse, om te meten wat het effect van het humeur was op de tijdsduur tot ingrijpen.

Vervolgens zijn bij de laatste hypothese de stellingen *'Ik sta afwijzend tegenover het gebruik van geweld'* en *'Ik ben geneigd tot het nemen van risico's'* onderzocht. Ten eerste zijn voor deze stellingen de gemiddeldes en standaarddeviaties van de totale participantengroep berekend. Vervolgens is de vraag met betrekking tot het gebruik van geweld omgeschaald en zijn de resultaten van beide vragen bij elkaar opgeteld. Deze nieuwe variabele symboliseert de positieve houding met betrekking tot geweld en risico's. Vervolgens is deze variabele in de regressieanalyse als onafhankelijke variabele gebruikt ten aanzien van de afhankelijke variabele tijdsduur tot ingrijpen.

3. Resultaten

§ 3.1. Effect van situatie en groepslidmaatschap

Om de effecten van situatie en groepslidmaatschap goed in kaart te brengen, zijn er met behulp van een ANOVA-test verschillende berekeningen uitgevoerd. Allereerst is er berekend wat de hoofd- en interactie- effecten van situatie en groepslidmaatschap waren op het *al dan niet ingrijpen* van de participanten, als ook op de *tijdsduur tot ingrijpen* van de participanten. Het is mogelijk dat door een significant effect participanten in een bepaalde conditie vaker ingrepen, maar niet sneller of andersom, waardoor het van belang is een onderscheid te maken tussen deze twee variabelen.

Uit de gegevens blijkt dat het effect van de situatie (antisociaal of prosociaal) significant is op het al dan niet ingrijpen van een participant ($F = 3.44$; $df = 1, 76$; $p < 0.10$), waarbij de respondenten vaker prosociaal gedrag vertoonden ($\mu = 1.33$ en $\sigma = .47$), dan dat ze ingrepen bij de situatie van antisociaal

gedrag ($\mu= 1.15$ en $\sigma=.36$). Ook is er een effect gevonden van de situatie (antisociaal of pro sociaal) op de tijdsduur tot ingrijpen ($F = 4,19$; $df = 1, 76$; $p < 0.10$), waardoor de respondenten niet alleen vaker, maar ook sneller ingrepen bij de situatie van pro sociaal gedrag ($\mu= 4.28$ en $\sigma=1.23$) dan bij de situatie van antisociaal gedrag ($\mu= 4.74$ en $\sigma=0.71$).

Daarnaast is er geen significant effect gevonden van het groeps lidmaatschap (ingroup of outgroup) op het al dan niet ingrijpen van een participant ($F = 0.61$; $df = 1, 76$; $p = 0.44$), of van groeps lidmaatschap (ingroup of outgroup) op de tijdsduur tot ingrijpen ($F = 0,32$; $df = 1, 76$; $p = 0.57$). De hypothese '*Mensen van de ingroup zullen sneller geholpen worden bij een probleemsituatie, dan mensen van de outgroup*' wordt daarom verworpen.

Tevens is er geen significant interactie-effect van situatie en groeps lidmaatschap gevonden op het al dan niet ingrijpen van een participant ($F = 0.82$; $df = 1, 76$; $p = 0.37$), en geen significant interactie-effect op de tijdsduur tot ingrijpen ($F = 0.70$; $df = 1, 76$; $p = 0.40$).

Vervolgens zijn de overige hoofd- en interactie-effecten van situatie en groeps lidmaatschap op de factoren *persoonlijk verantwoordelijk, sympathie, gemoedstoestand en houding ten aanzien van geweld en het nemen van risico's* berekend, waarbij nog twee significante effecten van situatie gevonden zijn en één van groeps lidmaatschap. De overige hoofd- en interactie-effecten van situatie en groeps lidmaatschap op de genoemde factoren waren niet significant.

Ten eerste is er een significant effect gevonden van de situatie (antisociaal of pro sociaal) op de persoonlijke verantwoordelijkheid ($F = 6,96$; $df = 1, 76$; $p = 0.10$), waarbij de participanten zich meer persoonlijk verantwoordelijk voelden bij de situatie van pro sociaal gedrag ($\mu= 2.78$ en $\sigma=0.92$), dan bij de situatie van antisociaal gedrag ($\mu= 2.15$ en $\sigma=1.17$).

Ten tweede is er nog een significant effect gevonden van de situatie (antisociaal of pro sociaal) op de sympathie voor de actrice ($F = 15,88$; $df = 1, 76$; $p < 0.10$), waarbij de participanten meer sympathie voor de actrice voelden bij de situatie van pro sociaal gedrag ($\mu= 3.57$ en $\sigma=0.71$), dan bij de situatie van antisociaal gedrag ($\mu= 2.75$ en $\sigma=1.10$).

Ten slotte is er een bijna significant effect van groeps lidmaatschap (ingroup of outgroup) op de mate waarin de actrice sympathiek gevonden werd ($F = 2.46$; $df = 1, 76$; $p = 0.12$), waarbij de actrice iets sympathieker gevonden werd in de ingroup ($\mu= 3.32$ en $\sigma=1.05$) dan in de outgroup ($\mu= 3$ en $\sigma=0.96$).

§ 3.2. Gevoel van verbondenheid

Om de relatie tussen het gevoel van verbondenheid met de ingroup ten opzichte van het gevoel van verbondenheid met de outgroup van de participant in kaart te brengen, is onderstaande tabel tot stand gekomen.

Tabel 1: Gevoel van Verbondenheid Ingroup en Outgroup

	Verbondenheid outgroup
Verbondenheid ingroup	.236**

N=80

** p< .05

De participanten voelden zich gemiddeld meer verbonden met de ingroup ($\mu= 2.14$ en $\sigma=0.85$), dan met de outgroup ($\mu= 3.88$ en $\sigma=0.90$)¹. Uit Tabel 1 blijkt dat er een positieve, significante correlatie tussen het gevoel van verbondenheid met de ingroup en het gevoel van verbondenheid met de outgroup bestaat, wat inhoudt dat hoe meer een participant zich verbonden voelde met de ingroup, hoe meer deze zich ook verbonden voelde met de outgroup, en andersom. De hypothese ‘*Hoe meer verbonden een persoon zich met de ingroup voelt, des te minder deze zich met de outgroup verbonden zal voelen*’, wordt verworpen, omdat deze van een negatieve relatie uit ging en er een positieve relatie is gevonden.

§ 3.3. Persoonlijk verantwoordelijk

In onderstaande tabel zijn de uitkomsten van de regressieanalyse geplaatst, die gebruikt zullen worden om de nog te beantwoorden hypothesen aan te nemen dan wel te verwerpen.

Tabel 2: Samenhang van Factoren met Tijdsduur tot Ingrijpen

	Tijdsduur
Gevoel van persoonlijke verantwoordelijkheid	-.537****
Sympathie voor actrice	.047
Humeur	-.005
Positief t.a.v. geweld en nemen van risico's	-.054

N=80

****p< .001

De genoemde factoren verklaren 32,4% van de tijdsduur tot het moment van ingrijpen.

De participanten voelden zich gemiddeld tussen ‘neutraal’ persoonlijk verantwoordelijk en ‘onverantwoordelijk’ in ($\mu= 2.65$ en $\sigma=0.87$). Uit Tabel 2 blijkt dat er een sterke significante relatie gevonden is tussen het gevoel van persoonlijke verantwoordelijkheid en de tijdsduur tot ingrijpen,

¹ Hoe lager het gemiddelde, des te meer voelden de participanten zich verbonden met de groep.

waardoor de hypothese *‘Wanneer een persoon zich persoonlijk verantwoordelijk voelt voor de probleemsituatie, zal deze eerder ingrijpen’*, wordt aangenomen.

§ 3.4. Sympathie

De actrice werd gemiddeld als sympathiek beoordeeld ($\mu= 3.16$ en $\sigma=1.01$) . Uit Tabel 2 blijkt dat er geen significante relatie gevonden is tussen de mate van sympathie voor de actrice en de tijdsduur tot ingrijpen. Op basis daarvan wordt de hypothese *‘Hoe meer sympathie een persoon voor iemand voelt; hoe eerder deze persoon zal ingrijpen bij de probleemsituatie’* verworpen.

§ 3.5. Humeur

Het humeur van de participant bij aanvang van het experiment kan overwegend als positief beschouwd worden. Zie Tabel 4 in Appendix B voor de details van humeur.

Er is geen significante relatie gevonden in Tabel 2 tussen het humeur van de participant en de tijdsduur tot ingrijpen, waardoor de hypothese *‘Hoe beter het humeur van een persoon is bij aanvang van de probleemsituatie, hoe sneller deze persoon pro sociaal gedrag zal vertonen’*, wordt verworpen.

§ 3.6. Geweld & Risico's

De participanten stonden afwijzend tegenover het gebruik van geweld ($\mu= 1.60$ en $\sigma=0.85$), en waren enigszins geneigd tot het nemen van risico's ($\mu= 2.65$ en $\sigma=0.87$)` In Tabel 2 is geen significante correlatie gevonden tussen de houding ten aanzien van geweld en risico en de tijdsduur tot ingrijpen. De hypothese *‘Iemand die positief tegenover het gebruik van geweld staat en snel geneigd is risico's te nemen, zal eerder ingrijpen dan iemand die hier negatief tegenover staat’* wordt verworpen, aangezien er geen significante relatie gevonden kan worden met de tijdsduur tot ingrijpen.

4. Conclusie & Discussie

§ 4.1. Effect van situatie en groeps lidmaatschap

Met behulp van een univariate analysis of variance (ANOVA) zijn significante verschillen tussen verschillende condities onderzocht om de effecten van situatie en groeps lidmaatschap te inventariseren. Allereerst zijn de hoofd-en interactie effecten van situatie en groeps lidmaatschap

berekend op het al dan niet ingrijpen van de participanten en de tijdsduur die de participanten nodig hadden totdat ze ingrepen.

Hieruit bleek dat op basis van een 90% betrouwbaarheid er een significant effect gevonden is van de situatie op het al dan niet ingrijpen van een participant, als ook op de tijdsduur tot ingrijpen. Dit houdt in dat in de situatie (antisociaal of prosociaal) waarin de participant zich bevond, significante invloed had op het al dan niet ingrijpen van een participant, en ook op hoe snel deze participant ingreep. Uit de resultaten is gebleken dat de participanten vaker en sneller prosociaal gedrag vertoonden, dan dat ze ingrepen bij het antisociaal gedrag.

Daarnaast is er geen significant effect gevonden van groepslidmaatschap op het al dan niet ingrijpen van een participant, evenals dat er geen significant effect gevonden is van groepslidmaatschap op de tijdsduur tot ingrijpen. Dit houdt in dat of een participant in de ingroup of in de outgroup zat, geen effect had op hoe vaak of op hoe snel er ingegrepen werd.

Er is ook geen interactie-effect gevonden op het al dan niet ingrijpen van een participant, als ook dat er geen interactie-effect gevonden is op de tijdsduur tot ingrijpen. Dit houdt in, dat er geen interactie-effect bestaat tussen situatie en groepslidmaatschap op het al dan niet ingrijpen van een participant bij de probleemsituatie, noch op hoe snel de participant ingreep.

De hypothese '*Mensen van de ingroup zullen sneller geholpen worden bij een probleemsituatie, dan mensen van de outgroup*' wordt verworpen, aangezien er hiervoor geen significant effect gevonden is. Dit houdt in, dat in dit onderzoek niet significant aangetoond kan worden dat mensen van de ingroup, dan wel mensen van de outgroup, eerder geholpen worden.

Om de effecten van situatie en groepslidmaatschap volledig in kaart te brengen, zijn vervolgens de overige hoofd- en interactie-effecten van situatie en groepslidmaatschap op de factoren berekend, die volgens de gevonden literatuur invloed hadden op het al dan niet ingrijpen van omstanders. Deze waren *persoonlijk verantwoordelijk, sympathie, gemoedstoestand en houding ten aanzien van geweld en het nemen van risico's*. Hierbij zijn nog twee significante effecten van situatie gevonden en één bijna significant effect van groepslidmaatschap. De overige hoofd- en interactie-effecten van situatie en groepslidmaatschap op de genoemde factoren waren niet significant.

Er is wel een significant effect gevonden van de situatie (antisociaal of prosociaal) op de mate waarin de participanten zich persoonlijk verantwoordelijk voelden, waaruit blijkt dat in welke situatie de participanten geplaatst werden van invloed was op de mate waarin zij zich verantwoordelijk voelden. Uit de gegevens is gebleken dat de participanten zich meer persoonlijk verantwoordelijk voelden in de situatie van prosociaal gedrag, dan in de situatie van antisociaal gedrag.

Tevens is het effect van de situatie (antisociaal of pro sociaal) op de mate waarin de actrice sympathiek gevonden werd significant. Hieruit blijkt dat het in welke situatie de participanten geplaatst werden van invloed was op de mate waarin de actrice sympathiek gevonden werd. Wanneer de participant in de situatie van pro sociaal gedrag werd geplaatst, vond deze de actrice sympathieker dan wanneer deze in de situatie van antisociaal gedrag werd geplaatst.

Daarnaast is er een bijna significant effect van groepslidmaatschap (ingroup of outgroup) op de mate waarin de actrice sympathiek gevonden werd, waarbij de actrice iets sympathieker gevonden werd in de ingroup, dan in de outgroup. Dit houdt in, dat of een participant in de ingroup of in de outgroup werd geplaatst, invloed had op de mate waarin de participant de actrice sympathiek vond.

§ 4.1.1. Context

Bij de situatie van antisociaal gedrag spraken vier van de twintig participanten die in de ingroup zaten de actrice aan op haar gedrag, terwijl dit bij de outgroup er slechts twee van de twintig participanten waren. Het merendeel gaf aan het gedrag vervelend te vinden en er werden verschillende redenen gegeven voor het niet aanspreken, zoals 'dat ze zich wel goed konden afsluiten, dat ze het niet vervelend genoeg vonden, dat ze dachten dat het wel een keer zou ophouden, dat ze 'wel behoorlijk wat konden hebben van andere mensen', dat hun tolerantie jegens andere mensen best hoog was. Degenen die er wel wat van gezegd hebben gaven aan dat ze het ontzettend irritant en asociaal vonden en dat ze zich zo niet konden concentreren.

Slechts één participant gaf in de outgroup de taalbarrière aan als reden om de actrice niet aan te spreken op haar gedrag, terwijl hij dit wel vervelend vond, en zei dat hij er waarschijnlijk wel wat van gezegd zou hebben als de actrice Nederlands was geweest. Sommigen gaven aan dat het hen niet uitmaakte of het nu een Nederlander of Duitser was die zich antisociaal gedroeg, ze konden zich zo goed afsluiten dat ze niet de behoefte voelden er iets van te zeggen. Anderen zeiden weer dat ze waarschijnlijk wel sneller geïrriteerd raakten door het feit dat de actrice een Duitser was dan wanneer ze een Nederlandse zou zijn geweest. Daarnaast gaf een aantal participanten aan dat ze dachten dat ze het wel even uit zouden zitten, dat de actrice zo wel op zou houden, dat ze meer met zichzelf bezig waren dan met de actrice, dat ze dachten dat ze zo vervelend deed omdat ze zich niet kon concentreren of dat ze wel wat gewend waren dat ze er daarom niets van zeiden.

Degenen die wel reageerden bestempelden zichzelf als erg assertief. Daarnaast bleek dat enkele participanten die ingrepen een aandoening hadden (ADD, dyslectisch) of lager opgeleid waren. Echter zijn degenen die niet gereageerd hebben niet gecontroleerd op assertiviteit of het hebben van een aandoening, waardoor conclusies hierover niet getrokken kunnen worden. Daarnaast was de groep lager opgeleiden te klein om hier een concrete uitspraak over te kunnen doen.

Bij de procedure van prosociaal gedrag waren er zeven participanten die te hulp schoten en bij de outgroup slechts zes. Één van de participanten uit de ingroup gaf aan dat hij dacht dat het een individuele test was, en dat hij daarom eerst zijn eigen test ging afmaken en daarna pas van plan was om te kijken hoe het met de actrice ging. Aantallen dachten dat ze waarschijnlijk teveel gedronken had de dag ervoor en dat ze zich daarom niet lekker voelde; deze mensen boden geen hulp. Een andere participant zei dat hij dacht dat ze niet mochten praten en dat hij daarom niets zei, ook al had hij wel in de gaten dat het niet goed met haar ging. Slechts één meisje uit de outgroup gaf aan eerder een Nederlander aangesproken te hebben; de rest dacht hier waarschijnlijk geen onderscheid in te maken. Veel participanten gaven aan dat ze instructies hadden gekregen om de test te maken en dat ze zich daarom alleen op de test focusten. Één participant zei dat hij bang was de resultaten van het onderzoek te beïnvloeden bij het aangaan van een gesprek, waardoor hij zich op de test stortte en de actrice niet te hulp schoot.

Over het algemeen leek het erop dat de mensen die geen actie ondernomen, zich enigszins betrappt voelden na afloop van het experiment. Ze leken hun gedrag goed te willen praten met zinnen als 'normaal zou ik echt wel gereageerd hebben, ik wou die test gewoon goed maken' en 'ik had me volledig afgesloten voor de test, als er echt iets zou zijn, zou ze het wel zeggen'. De mensen die wel reageerden bestempelden zichzelf als behulpzaam, maar de mensen die niet reageerden zijn hiervoor niet gecontroleerd.

§ 4.2. Gevoel van verbondenheid

Over het algemeen waren de participanten het eens met de uitspraak dat ze zich verbonden voelden met de ingroup (Nederlanders) en oneens met de uitspraak dat ze zich verbonden voelden met de outgroup (Duitsers). De verbondenheid met de ingroup was gemiddeld dus hoger dan met de outgroup. Uit Tabel 1 is daarnaast af te lezen dat hoe meer verbonden een persoon zich met de ingroup voelde, hoe meer hij zich ook met de outgroup verbonden voelde en vice versa.

De hypothese '*Hoe meer verbonden een persoon zich met de ingroup voelt, des te minder deze zich met de outgroup verbonden zal voelen*', wordt verworpen, omdat deze van een negatieve relatie uitging (hoe meer een participant zich met de ingroup verbonden voelde, hoe minder een participant zich met de outgroup verbonden voelde) en er een positieve relatie is gevonden (hoe meer een participant zich met de ingroup verbonden voelde, hoe meer deze zich ook met de outgroup verbonden voelde). Het gemiddelde van de mate van verbondenheid met de ingroup ligt lager, dan het gemiddelde van de mate van verbondenheid met de outgroup, dat aangeeft dat de participant zich wel meer met de ingroup verbonden voelden dan met de outgroup.

§ 4.3. Persoonlijk verantwoordelijk

De participanten voelden zich gemiddeld tussen neutraal en onverantwoordelijk in, met betrekking tot het persoonlijke verantwoordelijkheidsgevoel ten opzichte van de probleemsituatie. Uit de resultaten van Tabel 2 kan geconcludeerd worden dat hoe meer persoonlijk verantwoordelijk een participant zich voelde, hoe minder tijd genomen werd om tot ingrijpen over te gaan, zowel voor het aanspreken als het helpen.

De hypothese ‘*Wanneer een persoon zich persoonlijk verantwoordelijk voelt voor de probleemsituatie, zal deze eerder ingrijpen*’, wordt op basis van de gegevens aangenomen. Het is inderdaad gebleken dat wanneer een participant zich persoonlijk verantwoordelijk voelde, deze ook sneller tot ingrijpen overging.

§ 4.4. Sympathie

De actrice werd overwegend met ‘neutraal’ beoordeeld, met een lichte neiging naar sympathiek, op de vraag in welke mate men de actrice sympathiek vond. Uit de gegevens van Tabel 2 is niet gebleken dat hoe meer sympathie voor de actrice gevoeld werd, hoe sneller ingegrepen werd, aangezien hier geen significante relaties voor gevonden zijn.

Op basis van de gegevens wordt de hypothese ‘*Hoe meer sympathie een persoon voor iemand voelt; hoe eerder deze persoon zal ingrijpen bij de probleemsituatie*’ verworpen, aangezien niet gebleken is dat hoe sympathieker de actrice gevonden werd, hoe sneller er ingegrepen werd.

§ 4.5. Humeur

Gemiddeld voelden de participant zich bij aanvang van het experiment een beetje geconcentreerd, niet echt negatief, een beetje vrolijk, neutraal vermoeid, een beetje nieuwsgierig, niet verdrietig, een beetje tevreden, een beetje relaxed, niet echt zenuwachtig, een beetje opgewekt, niet bang, niet somber, een beetje actief, behoorlijk geïnteresseerd, niet echt onzeker, een beetje positief, niet echt geïrriteerd, een beetje gemotiveerd, neutraal afgeleid, een beetje goed, een beetje ontspannen, niet down, een beetje zelfverzekerd, niet echt ongemakkelijk en niet slecht.

Er is geen significante relatie gevonden bij de situatie van pro sociaal gedrag tussen het humeur en de tijdsduur tot ingrijpen. Dit houdt in dat het humeur bij aanvang van het experiment geen invloed heeft gehad op de snelheid waarmee de participant overging tot het vertonen van pro sociaal gedrag.

De hypothese *‘Hoe beter het humeur van een persoon is bij aanvang van de probleemsituatie, hoe sneller deze persoon pro sociaal gedrag zal vertonen’*, wordt verworpen, aangezien uit de gegevens geen significant verband is gevonden.

§ 4.6. Geweld & Risico's

De participanten stonden afwijzend tegenover het gebruik van geweld en waren enigszins geneigd tot het nemen van risico's. Uit de gegevens van Tabel 2 is gebleken dat er geen significante relatie bestaat tussen een positieve houding ten aanzien van het gebruik van geweld en risico's en de tijdsduur tot ingrijpen.

De hypothese *‘Iemand die positief tegenover het gebruik van geweld staat en snel geneigd is risico's te nemen, zal eerder ingrijpen dan iemand die hier negatief tegenover staat’* wordt verworpen, aangezien er geen significante relatie gevonden kan worden met de tijdsduur tot ingrijpen.

§ 4.7. Aanbevelingen vervolgonderzoek & beperkingen onderzoek

Uit onderzoek van Roell, Van Dijk & Steinmetz (1982) bleek dat mannen eerder ingrijpen dan vrouwen. In dit experiment is er een bijna significant effect gevonden van sekse op het al dan niet ingrijpen bij probleemsituaties, waarbij er meer vrouwen waren die ingrepen dan mannen. Deze grepen echter niet significant sneller in dan mannen, of andersom. Ook de onderzoeken van Latané en Darley (1970) en Bickmann en Green (1979) tonen tegenstrijdige resultaten met betrekking tot de invloed van sekse. De resultaten van het onderzoek van Roell, Van Dijk en Steinmetz (1982) kunnen verklaard worden, doordat ze ook paren in hun experiment met fietsdiefstallen hebben meegeteld. Wanneer paren intervenueerden bleek het telkens de man te zijn die de dief aansprak of de politie waarschuwde. De conclusie dat meer mannen ingrijpen dan vrouwen, gaat klaarblijkelijk slechts op in het geval dat hij samen met een vrouw, als paar, in een situatie verwickeld raakt. In dat geval treedt er blijkbaar een traditioneel verwachtingspatroon op waarin de man tot actie overgaat en de vrouw toekijkt. Wellicht dat sekse er niet toe doet of iemand wel of niet ingrijpt, waardoor de verschillende resultaten verklaard kunnen worden. Het is ook mogelijk dat de vrouwen in dit onderzoek eerder tot ingrijpen overgingen dan de mannen, omdat ze zich meer verbonden voelden met de actrice, aangezien dit iemand van de eigen sekse is. Vervolgonderzoek zal moeten uitwijzen of sekse effect heeft op het al dan niet ingrijpen bij probleemsituaties, en of mensen eerder ingrijpen bij iemand van de eigen sekse.

Een verklaring voor de geringe hoeveelheid participanten die ingreep, heeft wellicht te maken met het niet volledig doorlopen van de stappen van Latané en Darley (1968, 1970). In de situatie van antisociaal gedrag waren slechts zes participanten van de veertig die zich persoonlijk verantwoordelijk voelden voor de probleemsituatie en bij de situatie van het hulpgedrag waren dit er slechts acht van de veertig. Voor het ingrijpen van omstanders is het volgens deze onderzoekers van belang dat of hij of zij de probleemsituatie ziet/opmerkt, de probleemsituatie als een noodgeval beoordeelt, zich persoonlijk verantwoordelijk voelt, in staat is om mogelijke wijzen van ingrijpen te bedenken en voldoende vaardigheden bezit om in te grijpen. Volgens Latané en Darley (1968, 1970) kan er van ingrijpen alleen sprake zijn als alle stappen zijn doorlopen; het is aannemelijk dat in dit onderzoek de meerderheid van de participanten dit proces niet volledig doorlopen heeft, waardoor er door deze personen niet overgegaan is tot een actie.

Een andere verklaring kan zijn dat de participanten het onderzoekslaboratorium één voor één betraden. Hierdoor had de participant niet de mogelijkheid om het gedrag van andere personen af te kijken. Wanneer er nog een andere participant in het lab aanwezig zou zijn geweest die wel in zou grijpen bij de probleemsituatie, zou er een alternatief gedragsmodel zijn geweest. De kans is groot dat de participant zijn gedrag zou conformeren aan het gedrag van de ander. Een (omgekeerd) bystander-effect zou dan kunnen optreden (Stott, 2009). Vervolgonderzoek zou toegevoegde informatie met betrekking tot dit groepsproces kunnen verstrekken.

Het is daarnaast mogelijk dat het redelijk positieve beeld dat de participanten van Duitsers hadden, een verklaring kan zijn geweest dat er haast geen onderscheid werd gemaakt tussen Nederlanders en Duitsers qua ingrijpen. Volgens Aspeslagh et al (1993) heeft het direct contact hebben met Duitsland een aanzienlijk effect op de attitude over Duitsland. Doordat het merendeel van de participanten studeerde aan de Universiteit Twente in Enschede, een plek waar Nederlanders relatief veel in aanraking komen met Duitsers, kan het zijn dat de participanten niet anders reageerden op Duitsers dan op Nederlanders. Wellicht kan een duidelijker effect gevonden worden als een andere nationaliteit als outgroup beschouwd wordt, of als een andere participantengroep gekozen wordt. Het is ook mogelijk dat de één- op één verhouding in dit experiment de effecten van in-en outgroups afzwakt en er mogelijk een sterker effect gevonden kan worden wanneer grotere groepen onderzocht worden.

Door hulp te bieden of te ontkennen dat het slachtoffer hulp ‘verdient’ kan volgens Piliavin, Rodin en Piliavin (1969) de onprettige emotionele staat waarin een persoon verkeert bij het waarnemen van een probleemsituatie, worden omgezet in een minder onprettige. Dit kwam in dit onderzoek naar voren, doordat de participanten achteraf hun gedrag probeerden goed te praten, door mogelijke verklaringen voor het afwijkende gedrag van de actrice te geven of te verklaren dat ze in andere situaties absoluut anders gereageerd zouden hebben.

Één van die mogelijke verklaringen was dat de actrice waarschijnlijk de avond daarvoor te veel gedronken zou hebben. Volgens de *'norms of self-sufficiency'* van Bierhoff (1996) zijn slachtoffers in de eerste plaats zelf verantwoordelijk om goed op te letten en uit te kijken. Als ze zelf niet hebben uitgekeken of voorzichtig zijn geweest is het goed mogelijk dat omstanders niet helpen. Het is mogelijk dat de participanten die dachten dat de actrice teveel gedronken had, vonden dat het haar eigen schuld was dat ze onwel werd waardoor ze haar niet te hulp schoten.

Daarnaast gaf een aantal participanten aan meer moeite te hebben met de test, doordat ze lager opgeleid waren of een aandoening hadden. Het lijkt erop dat de participanten die meer moeite hadden met de test, eerder ingrepen dan mensen die de test makkelijker vonden. Het verschil in intelligente of gezondheid kan een interessant uitgangspunt zijn voor onderzoek in de toekomst. Daarnaast lijkt het erop dat mensen zich wel sneller irriteren aan Duitsers dan aan Nederlanders bij het vertonen van antisociaal gedrag, maar dat het daadwerkelijk ingrijpen afhankelijk is van andere factoren (zoals assertiviteit) en dat degenen die wel ingrijpen, geen onderscheid maken tussen Nederlanders en Duitsers. Vervolgonderzoek zal moeten uitwijzen welke factoren dit zijn.

Uit het klassieke experiment van Milgram (1961) was al gebleken dat mensen bereid zijn erg ver te gaan om opdrachten op te volgen van personen met gezag. Het is echter niet bekend, hoe bereid mensen zijn opdrachten op te volgen van personen (met gezag), voordat zij *overgaan tot het aanbieden van hulp* bij mensen in probleemsituaties, oftewel voordat zij prosociaal gedrag vertonen. Aangezien bij de situatie van prosociaal gedrag gebleken is dat een aantal mensen geen hulp aanbood, omdat ze alleen opgedragen hadden gekregen de test te maken, zou een soortgelijk experiment interessante resultaten kunnen opleveren.

Daarnaast zal vervolgonderzoek moeten uitwijzen welke factoren naast de genoemde factoren effect hebben gehad op het gedrag van de participanten. De genoemde factoren (persoonlijke verantwoordelijkheid, sympathie, humeur en de houding ten aanzien van geweld en risico's) verklaarden 32,4% van de tijdsduur tot het moment van ingrijpen, wat inhoudt dat 67,6% verklaard kan worden door andere factoren. Wellicht dat de afstand tussen de actrice en participant ook invloed heeft gehad op de tijdsduur tot ingrijpen. Misschien heeft de grootte van het tamelijk kleine onderzoekslaboratorium invloed gehad op het al dan niet ingrijpen, en grijpen mensen eerder in, in een grotere ruimte.

Dat het merendeel van de participantengroep uit studenten bestond, kan gezien worden als een beperking van het onderzoek; het heeft wellicht de resultaten beïnvloedt. Niet alleen door het feit dat deze mensen alleen een bepaalde leeftijdscategorie vertegenwoordigen, ook doordat bijna tachtig procent wetenschappelijk onderwijs volgt, dus als bovengemiddeld intelligent bestempeld kan worden,

waardoor wellicht een afwijkende reactie naar voren is gekomen. Het wetenschappelijk onderwijs stimuleert studenten om doelgericht, individualistisch en prestatiegericht te zijn, dit heeft wellicht invloed gehad op de reactie van de participanten.

Verder hadden sommige participanten zich al voorbereid op dat ze ‘getest’ zouden worden, aangezien zij eerdere ervaringen met experimenten hadden. Dit heeft er wellicht voor gezorgd dat deze mensen niet gereageerd hebben zoals ze in een niet gecontroleerde omgeving zouden hebben gedaan.

Daarnaast heeft de korte debriefing tussen het experiment en het invullen van de vragenlijst op aanraden van de Ethische Commissie wellicht invloed gehad op de manier waarop de participanten de vragenlijsten hebben ingevuld. Doordat ze wisten dat het experiment om hun gedrag ging en niet om het invullen van de zogenaamde test, hebben ze zich misschien anders (beter) voor gedaan bij het invullen van de vragenlijst, waardoor de effecten van de mogelijke factoren afgezwakt kunnen zijn.

Samenvattend is te concluderen dat het onderzoeken van de invloed van in-en outgroups een complexe zaak is, waarbij intrinsieke en extrinsieke factoren het gedrag van mensen mogelijk beïnvloeden. Om mensen te kunnen stimuleren in te durven grijpen bij antisociaal gedrag en het vertonen van prosociaal gedrag bij probleemsituaties, is het van belang te achterhalen wat deze invloed precies inhoudt en welke factoren invloed hebben op het al dan niet ingrijpen.

Referenties

- Ball, P., Giles, H. & M. Hewstone (1984). Second language acquisition: the intergroup theory with catastrophic dimensions. In Henri Tajfel (Ed.), *The Social Dimension. Volume 2* (pp. 668-694). University Press. Cambridge.
- Baron, R.A., & Byrne, D. (2000). Prosocial behavior. Helping Others. *Social Psychology*, p. 393 ff.
- Bierhoff, Hans W. (1996) Prosocial Behaviour, in: Miles Hewstone, Wolfgang Stroebe en Geoffrey M Stephenson Introduction to Social Psychology.p. 376 ff.
- Bickman, L., en S. K. Green, Situational cues and crime reporting: do signs make a difference? *Journal of Appl. Soc. Psych.* 7, 1977, p 1-18.
- De Cremer, D. (2000). Leadership selection in social dilemmas, not all prefer it: The moderating effect of social value orientation. *Group Dynamics: Theory, Research, and Practice*, 4, 330–337.
- Dekker, H. & Aspeslagh, R. & Winkel, B. (1997) Burenverdriet. Attituden ten aanzien van de lidstaten van de Europese Unie. Den Haag: Clingendael.
- Dekker, Henk & Tanja Olde Dubbelink (1995). *Duitsland-beeld 1995. Verslag van een onderzoek naar beelden en houdingen ten aanzien van EU-landen en -volkeren, en Duitsland in het bijzonder, van Nederlandse scholieren in 1995*. Leiden: Rijksuniversiteit Leiden, Vakgroep Politieke Wetenschappen.
- Dijk, van, J.J.M., en C.H.D. *Steinmets, In tal en last I en II*. WODC, 1980.
- Eeks, D. & Garling, T. (2006). Prosocials prefer equal outcomes to maximizing joint outcomes. *British Journal of Social Psychology*, 45, 321–337.
- Elias, N. & Scotson, J. 1994. *The Established and the Outsiders*. London: Sage Publications.
- Fiske, S.T. (2004). *Social Beings. A Core Motives Approach to Social Psychology*. Hoboken:Wiley.
- Hall, B. J. 2005. *Among Cultures: The Challenge of Communication*, Belmont, Thomson Wadsworth.

- Hilton, J. L., & von Hippel, W. (1996). Stereotypes. *Annual Review of Psychology*, 47, 237-271.
- Hofmann, E. (2002). Interculturele gespreksvoering: Theorie en praktijk van het TOPOI-model.
- Hoffman, E. & W. Arts (1994). 'Interculturele gespreksvoering.' Houten: Bohn e.a.
- Hopkins, N., Reicher, S., Harrison, K., Cassidy, C., Bull, R., & Levine, M. (2007). Helping to improve the group stereotype: On the strategic dimension of prosocial behavior. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 33, 776-788. doi:10.1177/0146167207301023.
- Jansen, Lútsen B., m.b.v. Rob Aspeslagh (projectcoördinatie), Henk Dekker, Thea Meinema, Klaas Rodenburg, en Friso Wielenga (1993). *Bekend en onbemind. Het beeld van Duitsland en Duitsers onder jongeren van vijftien tot negentien jaar*. Den Haag: Clingendael. (1993). *Bekannt und unbeliebt. Das Bild von Deutschland und Deutschen unter Jugendlichen von fünfzehn bis neunzehn Jahren*. Düsseldorf: Landeszentrale für politische Bildung Nordrhein-Westfalen.
- Kallgren, C.A., Reno, R.R., & Cialdini, R.B. (2000). A Focus Theory of Normative Conduct: When Norms Do and Do Not Affect Behavior. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 8, 1002-1012.
- Latané, B. & Daley, J. (1968). Bystander intervention in emergencies. *Journal of Personality and Social Psychology*.
- Latané, B. & Daley, J. (1970). *The Unresponsive Bystander. Why Doesn't He Help?* New York.
- Levine, M., Prosser, A., Evans, D., & Reicher, S. (2005). Identity and emergency intervention: How social group membership and inclusiveness of group boundaries shape helping behavior. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 31, 443-453. doi:10.1177/0146167204271651.
- Loeber, R. (1982). The stability of antisocial and delinquent child behavior.: A review. *Child Development*, 53, 1431-1446.
- Loeber, R. en Hay, D. (1997). Key issues in the development of aggression and violence from Childhood to early adulthood. *Annual Review of Psychology*, 48, 371-410.

- Loeber, R., Keenan, K. en Zhang, Q. (1997). Boys' experimentation and persistence in development pathways toward serious delinquency. *Journal of Child and Family Studies*, 6, 3, 321-357.
- Milgram, S. Dynamics of obedience. Washington:National Science Foundation, 25 January 1961 (Mimeo).
- Orobio de Castro, B. (2000). *Social information processing and emotion in antisocial boys*. Vrije Universiteit Amsterdam.
- Piliavin, Irving M./ Rodin, Judith/Piliavin, Jane Allyn Good Samaritism: An Underground Phenomenon? In: *Journal of Personality and Social Psychology* 1969, volume 13, p. 289 ff.
- Quinn, K. A., Hugenberg, K., & Bodenhausen, G. V. (2004). Functional modularity in stereotype representation. *Journal of Experimental Social Psychology*, 40, 519-527.
- Roell, Van Dijk & Steinmetz (1982). Interventiegedrag door omstanders: een veldexperiment. *Tijdschrift voor Criminologie*, 1.
- Schwartz, Shalom H.(1970) Moral decision Making and Behavior, in: Macaulay, J./Berkowitz, L. (ed.): *Altruism and Helping Behavior*, New York, p. 132.
- Stephan, W.G., Ybaraa, O. & Rios Morrison, K. 2009. Intergroup Threat Theory. In: NELSON, T. D. (ed.) *Handbook of Prejudice, Stereotyping, and Discrimination*. New York: Taylor & Francis Group.
- Stichting Ideële Reclame (2010). Retrieved from <http://www.sire.nl/>
- Stichting Maatschappij, Veiligheid en Politie. (2009) Burgeringrijpen. Een onderzoek naar ingrijpen door burgers bij situaties van (dreigende) criminaliteit en overlast.
- Stott, C., 2009. Crowd psychology & Public Order Policing: An overview of scientific Theory and Evidence.
- Tajfel, H. & J.C. Turner (1986) 'The social identity theory of intergroup behavior', in: S. Worchel & W.G. Austin (eds.) *The psychology of intergroup relations*, Chicago: Nelson-Hall: 7-24.

Thienpont, K. & R. Cliquet (1999) 'Introduction: In-group/Out-group Studies and evolutionary biology', in: K. Thienpont & R. Cliquet (eds.) In-group/ Out-group behavior in modern societies. An evolutionary perspective, Brussel: Vlaamse Gemeenschap: 3-20.

TNS NIPO & Stichting Leger des Heils (2002). Geloof jij dat het beter wordt? Retrieved from <http://217.196.236.84/website/basicsite.nsf//wwwVwContent/11verhardingindemaatschappijstedsminderbegripvoorzwakkereninsamenleving.htm>

Turner, J.C. (1981). The experimental social psychology of intergroup behavior. In J.C. Turner & H. Giles (Eds.), *Intergroup behavior*.

Appendix A

Tabel 3: Stereotypering Duitsers in Procenten

	Helemaal mee eens	Mee eens	Neutraal	Mee oneens	Helemaal mee oneens
Overheersend	1,3%	15,0%	32,5%	43,8%	7,5%
Arrogant	1,3%	10,0%	32,5%	46,3%	10,0%
Humorloos	3,8%	12,5%	21,3%	50,0%	12,5%
Overgedisciplineerd	6,3%	22,5%	31,3%	31,3%	8,8%
Oorlogzuchtig	0,0%	0,0%	13,8%	41,3%	42,5%
Vredelievend	3,8%	36,3%	55,0%	3,8%	0,0%
Gezellig	11,3%	55,0%	28,8%	5,0%	0,0%
Vriendelijk	18,8%	63,8%	12,5%	5,0%	0,0%
Gemakkelijk in de omgang	6,3%	46,3%	31,3%	13,8%	2,5%
Behulpzaam	5,0%	48,8%	40,0%	6,3%	0,0%

N=80

Appendix B

Tabel 4: Humeur

	Gemiddelde	Standaardafwijking
Geconcentreerd	4.84	1.56
Negatief	2.79	1.605
Vrolijk	4.59	.990
Vermoeid	3.59	1.605
Nieuwsgierig	4.89	1.341
Verdrietig	1.89	1.169
Tevreden	4.57	1.199
Relaxed	4.76	1.362
Zenuwachtig	2.59	1.447
Opgewekt	4.35	1.170
Bang	1.79	1.040
Somber	2.11	1.212
Actief	4.59	1.198
Geïnteresseerd	5.31	.976
Onzeker	2.71	1.425
Positief	4.84	.974
Geïrriteerd	3.09	1.693
Gemotiveerd	5.01	1.119
Afgeleid	3.70	1.717
Goed	5.20	1.084
Ontspannen	4.93	1.230
Down	2.06	1.236
Zelfverzekerd	5.16	.920
Ongemakkelijk	3.41	1.473
Slecht	2.20	1.195

N=80

Appendix C

Vragenlijst

1. Algemene vragen

Vul het rondje in van het antwoord wat het beste bij u past. Het participantnummer wordt voor u ingevuld, bij vraag 3 kunt u zelf een getal invullen.

1. Wat is uw participantnummer?

.....

2. Wat is uw geslacht?

- Man
- Vrouw

3. Wat is uw geboortedatum (dd-mm-jjjj)?

.....-.....-.....

4. Wat is uw hoogst genoten opleiding?

- Geen opleiding
- Basisonderwijs (lager onderwijs)
- Lager beroepsonderwijs (LBO, huishoudschool, LEAO, LTS etc.)
- MAVO. (M)ULO, 3-jarige HBS, VMBO
- Middelbaar beroepsonderwijs (MTS, MEAO etc.)
- 5-jarige HBS, HAVO, MMS, atheneum, gymnasium
- Hoger beroepsonderwijs (HTS, HEAO etc.)
- Wetenschappelijk onderwijs (universiteit)

5. Wat is uw burgerlijke stand?

- Ongehuwd/ niet samenwonend
- Ongehuwd/ samenwonend
- Gehuwd
- Weduwe/weduwnaar
- Gescheiden

6. Wat is de beste omschrijving van uw huidige situatie?

- Fulltime werk
- Parttime werk
- Huishouden
- School of studie
- Werkloos
- Arbeidsongeschikt (WAO, WIA)
- Gepensioneerd (AOW, VUT)

2. Persoonlijke vragen

In welke mate bent u het eens met onderstaande uitspraken?

7. In welke mate voelde u zich persoonlijk verantwoordelijk voor de probleemsituatie?

- Heel erg verantwoordelijk
- Verantwoordelijk
- Neutraal
- Onverantwoordelijk
- Heel erg onverantwoordelijk

8. In welke mate vond u de acteur sympathiek?

- Heel erg sympathiek
- Sympathiek
- Neutraal
- Onsympathiek
- Heel erg onsympathiek

Vraag 9: ..geconcentreerd

- Helemaal niet geconcentreerd
- Niet geconcentreerd
- Niet echt geconcentreerd
- Neutraal
- Een beetje geconcentreerd
- Behoorlijk geconcentreerd
- Heel erg geconcentreerd

Vraag 10: ..negatief

- Helemaal niet negatief
- Niet negatief
- Niet echt negatief
- Neutraal
- Een beetje negatief
- Behoorlijk negatief
- Heel erg negatief

Vraag 11: ..vrolijk

- Helemaal niet vrolijk
- Niet vrolijk
- Niet echt vrolijk
- Neutraal
- Een beetje vrolijk
- Behoorlijk vrolijk
- Heel erg vrolijk

Vraag 12: ..vermoeid

- Helemaal niet vermoeid
- Niet vermoeid
- Niet echt vermoeid
- Neutraal
- Een beetje vermoeid
- Behoorlijk vermoeid
- Heel erg vermoeid

Vraag 13: ..nieuwsgierig

- Helemaal niet nieuwsgierig
- Niet nieuwsgierig
- Niet echt nieuwsgierig
- Neutraal
- Een beetje nieuwsgierig
- Behoorlijk nieuwsgierig
- Heel erg nieuwsgierig

Vraag 14: ..verdrietig

- Helemaal niet verdrietig
- Niet verdrietig
- Niet echt verdrietig
- Neutraal
- Een beetje verdrietig
- Behoorlijk verdrietig
- Heel erg verdrietig

Vraag 15: ..tevreden

- Helemaal niet tevreden
- Niet tevreden
- Niet echt tevreden
- Neutraal
- Een beetje tevreden
- Behoorlijk tevreden
- Heel erg tevreden

Vraag 16: ..relaxed

- Helemaal niet relaxed
- Niet relaxed
- Niet echt relaxed
- Neutraal
- Een beetje relaxed
- Behoorlijk relaxed
- Heel erg relaxed

Vraag 17: ..zenuwachtig

- Helemaal niet zenuwachtig
- Niet zenuwachtig
- Niet echt zenuwachtig
- Neutraal
- Een beetje zenuwachtig
- Behoorlijk zenuwachtig
- Heel erg zenuwachtig

Vraag 18: ..opgewekt

- Helemaal niet opgewekt
- Niet opgewekt
- Niet echt opgewekt
- Neutraal
- Een beetje opgewekt
- Behoorlijk opgewekt
- Heel erg opgewekt

Vraag 19: ..bang

- Helemaal niet bang
- Niet bang
- Niet echt bang
- Neutraal
- Een beetje bang
- Behoorlijk bang
- Heel erg bang

Vraag 20: ..somber

- Helemaal niet somber
- Niet somber
- Niet echt somber
- Neutraal
- Een beetje somber
- Behoorlijk somber
- Heel erg somber

Vraag 21: ..actief

- Helemaal niet actief
- Niet actief
- Niet echt actief
- Neutraal
- Een beetje actief
- Behoorlijk actief
- Heel erg actief

Vraag 22: ..geïnteresseerd

- Helemaal niet geïnteresseerd
- Niet geïnteresseerd
- Niet echt geïnteresseerd
- Neutraal
- Een beetje geïnteresseerd
- Behoorlijk geïnteresseerd
- Heel erg geïnteresseerd

Vraag 23: ..onzeker

- Helemaal niet onzeker
- Niet onzeker
- Niet echt onzeker
- Neutraal
- Een beetje onzeker
- Behoorlijk onzeker
- Heel erg onzeker

Vraag 24: ..positief

- Helemaal niet positief
- Niet positief
- Niet echt positief
- Neutraal
- Een beetje positief
- Behoorlijk positief
- Heel erg positief

Vraag 25: ..geïrriteerd

- Helemaal niet geïrriteerd
- Niet geïrriteerd
- Niet echt geïrriteerd
- Neutraal
- Een beetje geïrriteerd
- Behoorlijk geïrriteerd
- Heel erg geïrriteerd

Vraag 26: ..gemotiveerd

- Helemaal niet gemotiveerd
- Niet gemotiveerd
- Niet echt gemotiveerd
- Neutraal
- Een beetje gemotiveerd
- Behoorlijk gemotiveerd
- Heel erg gemotiveerd

Vraag 27: ..afgeleid

- Helemaal niet afgeleid
- Niet afgeleid
- Niet echt afgeleid
- Neutraal
- Een beetje afgeleid
- Behoorlijk afgeleid
- Heel erg afgeleid

Vraag 28: ..goed

- Helemaal niet goed
- Niet goed
- Niet echt goed
- Neutraal
- Een beetje goed
- Behoorlijk goed
- Heel erg goed

Vraag 29: ..ontspannen

- Helemaal niet ontspannen
- Niet ontspannen
- Niet echt ontspannen
- Neutraal
- Een beetje ontspannen
- Behoorlijk ontspannen
- Heel erg ontspannen

Vraag 30: ..down

- Helemaal niet down
- Niet down
- Niet echt down
- Neutraal
- Een beetje down
- Behoorlijk down
- Heel erg down

Vraag 31: ..zelfverzekerd

- Helemaal niet zelfverzekerd
- Niet zelfverzekerd
- Niet echt zelfverzekerd
- Neutraal
- Een beetje zelfverzekerd
- Behoorlijk zelfverzekerd
- Heel erg zelfverzekerd

Vraag 32: ..ongemakkelijk

- Helemaal niet ongemakkelijk
- Niet ongemakkelijk
- Niet echt ongemakkelijk
- Neutraal
- Een beetje ongemakkelijk
- Behoorlijk ongemakkelijk
- Heel erg ongemakkelijk

Vraag 33: ..slecht

- Helemaal niet slecht
- Niet slecht
- Niet echt slecht
- Neutraal
- Een beetje slecht
- Behoorlijk slecht
- Heel erg slecht

Vraag 34: Ik sta afwijzend tegenover het gebruik van geweld.

- Helemaal mee eens
- Mee eens
- Niet eens/niet oneens
- Mee oneens
- Helemaal mee oneens

Vraag 35: Ik ben geneigd tot het nemen van risico's.

- Helemaal mee eens
- Mee eens
- Niet eens/niet oneens
- Mee oneens
- Helemaal mee oneens

Vraag 36: Ik voel me verbonden met Nederlanders.

- Helemaal mee eens
- Mee eens
- Niet eens/niet oneens
- Mee oneens
- Helemaal mee oneens

Vraag 37: Ik voel me verbonden met Duitsers.

- Helemaal mee eens
- Mee eens
- Niet eens/niet oneens
- Mee oneens
- Helemaal mee oneens

Vraag 38: Wat is uw opvatting over Duitsers? Geef aan in hoeverre het u eens bent met de onderstaande opties.

	Helemaal mee eens	Mee eens	Neutraal	Mee oneens	Helemaal mee oneens
Overheersend	☐	☐	☐	☐	☐
Arrogant	☐	☐	☐	☐	☐

Humorloos	☐	☐	☐	☐	☐
Overgedisciplineerd	☐	☐	☐	☐	☐
Oorlogzuchtig	☐	☐	☐	☐	☐
Vredelievend	☐	☐	☐	☐	☐
Gezellig	☐	☐	☐	☐	☐
Vriendelijk	☐	☐	☐	☐	☐
Gemakkelijk in de omgang	☐	☐	☐	☐	☐
Behulpzaam	☐	☐	☐	☐	☐

Vraag 39: Zijn er nog bepaalde dingen die u graag kwijt zou willen over dit onderwerp?

Vraag 40: Zou u op de hoogte gehouden willen worden gehouden van dit onderzoek?

(adres/email)

Hartelijk dank voor uw medewerking!

Appendix D

Test: Logisch Redeneren

1. Een man staat voor het schilderij van een man, en vertelt ons het volgende: "*Ik heb geen broers en zussen, maar de vader van deze man is mijn vaders zoon*". Wie staat er op het schilderij?

- A) Zijn vader
- B) Hijzelf
- C) Zijn zoon

2. Het is donker in mijn slaapkamer en ik wil twee sokken met dezelfde kleur hebben uit mijn la, waarin 24 rode en 24 blauwe sokken zitten. Hoeveel sokken moet ik uit de la halen om minimaal twee sokken van dezelfde kleur te hebben?

- A) 2
- B) 3
- C) 24
- D) 47
- E) 48

3. Stel je voor dat je op een eiland bent dat Texel heet, en dat inwoners heeft die er aan de buitenkant hetzelfde uitzien, maar verschillen van binnen (wat betreft hun waarheidslievendheid). We onderscheiden de volgende types:

Ridders, die altijd de waarheid spreken.

Schurken, die nooit de waarheid spreken.

Normalen, die soms de waarheid spreken en soms liegen.

Stel je voor dat je één van deze inwoners tegenkomt, die je vertelt: "*Ik ben geen Ridder*". Welk type inwoner is dit dan?

- A) Ridder
- B) Schurk
- C) Normale
- D) Dat is niet te bepalen

4. Een jager verlaat zijn hut vroeg in de morgen en loopt een kilometer recht naar het zuiden. Daar ziet hij een beer die hij een kilometer lang recht naar het oosten achtervolgt, voordat hij in staat is de beer te schieten. Nadat hij de beer geschoten heeft, sleept hij deze een kilometer recht naar het noorden naar de hut waar hij die morgen vertrok. Welke kleur heeft de beer?

- A) Zwart
- B) Bruin
- C) Wit
- D) Grijs

5. In een zekere straat staan 100 huizen. De huizen zijn genummerd van 1 tot en met 100. Hoeveel negens staan er in totaal in al deze nummers?

- A) 10
- B) 11
- C) 19
- D) 20

6. In een stadje dat Veldhoven heet gelden de volgende feiten:

Geen twee inwoners hebben precies hetzelfde aantal haren.

Geen enkele inwoner heeft precies 40360 haren.

Er zijn meer inwoners dan er haren zijn op het hoofd van enige inwoner.

Wat is het grootst mogelijke aantal inwoners dat Veldhoven kan hebben (gegeven dat er niet oneindig veel inwoners zijn)?

- A) 0
- B) 40359
- C) 40360
- D) 40361

7. Je hebt twee kannen. De eerste kan bevat een liter melk en de tweede kan bevat een liter water. Stel dat je een kopje melk uit de eerste kan haalt en in de tweede kan giet. Na doorroeren neem je een kopje van het mengsel uit de tweede kan en giet het terug in de eerste kan. Welke van onderstaande

uitspraken geldt nu?

- A) Er zit meer water in de eerste kan dan er melk zit in de tweede kan.
- B) Er zit minder water in de eerste kan dan er melk zit in de tweede kan.
- C) Er zit evenveel water in de eerste kan als er melk zit in de tweede kan.
- D) Geen van de voorgaande uitspraken geldt.

8. Op een dag ontmoet Alice de Leeuw en de Eenhoorn in het Woud der Vergetelheid. Ze weet dat de Leeuw op maandagen, dinsdagen en woensdagen liegt, en op de andere dagen van de week de waarheid spreekt. De Eenhoorn daarentegen liegt op donderdagen, vrijdagen, en zaterdagen, maar spreekt op de andere dagen van de week de waarheid. Nu doen de twee dieren de volgende uitspraken tegen Alice:

Leeuw: Gisteren was één van de dagen waarop ik lieg.

Eenhoorn: Gisteren was voor mij ook één van de dagen waarop ik lieg.

Welke dag is het?

- A) Zondag
- B) Maandag
- C) Dinsdag
- D) Woensdag
- E) Donderdag
- F) Vrijdag
- G) Zaterdag

9. We keren even terug naar het eiland Texel met zijn inwoners: Ridders (die altijd de waarheid spreken), Schurken (die altijd liegen), en Normalen (die soms de waarheid spreken en soms liegen). Op dit eiland mogen een man en een vrouw alleen met elkaar trouwen wanneer ze beiden Normaal zijn, of wanneer één van hen een Ridder is en de ander een Schurk. Nu ontmoet je meneer en mevrouw A, die je het volgende vertellen:

Meneer A: *"Mijn vrouw is niet Normaal"*

Mevrouw A: *"Mijn man is niet Normaal"*

Van welk type zijn meneer en mevrouw A?

- A) Ze zijn beiden Normaal.
- B) Meneer A is een Ridder en mevrouw A is een Schurk.
- C) Mevrouw A is een Schurk en mevrouw A is een Ridder.
- D) Dat is niet te bepalen.

10. Hoeveel van de voorgaande vragen heb je correct beantwoord?

- A) 0-2
- B) 3-5
- C) 6-8
- D) 9-10